

De Asperensche Courant

✠ 14 september 2024

geroepen om zijn vrouw lief te hebben en te beschermen

46e Jaargang – nr. 2 – september 2024 - Vervolgnnummer 149

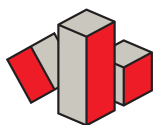
Orgaan van de vereniging “Oud-Asperen”

oud-ASPEREN

Sinds 1978

P. VAN LEEUWEN
a a n n e m e r s b e d r i j f

Energieweg 1
4231 DJ Meerkerk
www.pvanleeuwen.nl

**Anders denken.
Beter bouwen.**

BESTUUR VERENIGING “OUD-ASPEREN”

Voorzitter	: Theo Witjes	voorzitter@oud-Asperen.nl
Secretaris	: Elsbeth de Jong-Verweij	secretaris@oud-Asperen.nl
Penningmeester	: Arthur Tuyt	penningmeester@oud-Asperen.nl
Bestuurslid	: Ina Bogert	ina@oud-Asperen.nl
Bestuurslid	: Freek Witjes	freek@oud-Asperen.nl
Archivaris	: Gijs de Man	gijsdeman@hotmail.com
Redigeren Asperensche Courant	: José de Jong	
Website	:	www.oud-Asperen.nl
Postadres secretariaat	: Voorstraat 78, Asperen	info@oud-asperen.nl
Redactie Asperensche Courant	:	courant@oud-Asperen.nl
Museum Oud Asperen	: Achterstraat 64, Asperen	museum@oud-asperen.nl

Van de redactie:

Ons medium De Asperensche Courant bestaat deels uit voor u verzamelde en samengestelde informatie uit diverse bronnen. Als weergegeven informatie naar uw mening onjuist of onduidelijk is dan hopen wij dit van u te vernemen. Ook hopen wij dat de inhoud van onze Courant u enkele prettige uren leesplezier zal verschaffen. Mocht u informatie aantreffen die uws inziens niet klopt of waar u twijfel over heeft dan verzoeken wij u dit met ons te delen. Heeft u informatie welke uws inziens de moeite waard is om te delen met uw medeleden dan verzoeken wij u contact met ons op te nemen. U kunt uw informatie of compleet artikel mailen aan onze redactie (courant@oud-asperen.nl) of bij ons in de bus doen. Hoe zeer we ook ons best doen toch kan een schending van copyrights nooit helemaal voorkomen worden. Wij hopen dat u onmiddellijk op de gevonden/mogelijke fout wijst zodat wij deze kunnen controleren en (indien nodig) rectificeren.

Belangrijke mededeling:

Wilt u voortaan de Asperensche Courant (ook) per mail in pdf-format ontvangen? Mail ons uw mailadres op courant@oud-Asperen.nl en u ontvangt de Courant voortaan per mail. Indien u als lid buiten Asperen afziet van een analoge (papieren) versie dan krijgt u een korting op uw lidmaatschapsbijdrage ter hoogte van de verzendkosten en u betaalt dan € 10,00 in plaats van € 13,00 per jaar.

VAN DE VOORZITTER

Geachte lezer,

In onze courant van maart 2024 gaven we een datum voor onze Algemene Ledenvergadering die bij nader inzien helaas niet mogelijk was voor ons Dorpshuis EMM. We hebben onze uiterste best gedaan om iedereen op de hoogte te brengen van de wijziging, maar helaas was er toch één lid die we onvoldoende bereikt hadden. Onze excuses voor de hele toestand, we zullen voortaan extra controleren voordat we een datum publiceren. Daarmee komen we ook meteen bij het volgende punt: in november van ieder jaar organiseren we normaliter een gezellige avond met film en/of een spreker. Onze filmcommissie heeft echter gemeld dat zij momenteel niets gereed hebben. Ton Kleyn meldt echter ook dat hij nog losse stukken film en foto's heeft waar hij ook nog het een en ander over kan vertellen. We gaan proberen dus om op dinsdagavond 26 november 2024 een gezellige avond te organiseren in Dorpshuis EMM te Asperen vanaf 20:00 uur. U bent allen van harte welkom op die avond.

De laatste twee couranten hebben aandacht geschonken aan onze stadsgenoot Dirk Willemszoon die op 16 mei 1569 op de brandstapel te Asperen is gestorven voor zijn (wederdoper) geloof. Bij het onderzoek naar de gebeurtenissen zijn ook wetenswaardigheden bekend geworden over de eerste formele predikant van Asperen: Quirinus (of Quirijn) de Palme (of Palm), de situatie in Asperen in de eerste jaren van de 80-jarige oorlog en de rol die de familie Van Boetzelaer speelde in die tijd. Het onderzoek naar al deze onderwerpen duurt voort. In samenwerking met de Universiteit Utrecht, het Rijksarchief van België te Brussel en gebruikmakend van de modernste onderzoeksmiddelen zoals AI vertaalmodellen is nu al bekend dat er – tot heden onbekende – feiten aan het licht zijn gekomen die een verrassend nieuw licht laten schijnen op deze voor onze stad zo bepalende periode. Er gaan zelfs ideeën rond dat het tijd wordt voor de publicatie van een boek. Dit boek zal dan in verschillende versies beschikbaar komen: een versie voor de basisscholen in Asperen, een versie voor bezoekers (waaronder geloofsgenoten van Dirk) van onze stad en een versie voor de historici c.q. een naslagwerk met data, feiten en verwijzingen naar andere beschikbare literatuur om, hetgeen ons nu bekend geworden is, niet wederom verloren te laten gaan in de toekomst.

Daarnaast kan ik u met plezier in mijn hart melden dat het aantal aanmeldingen van nieuwe leden sinds kort het aantal ons ontvallende leden overstijgt! Onze vereniging groeit en ook de interesse in het museum neemt toe. Het lijkt alsof onze vereniging een nieuwe bloeitijd tegemoet gaat. U beschikt over een trouw en gedreven bestuur met een sluitende boekhouding op een onder historische verenigingen bijzonder lage contributie van slechts 10 euro per lid per jaar. Hier mogen we allen best trots op zijn.

Helaas is er dan echter ook altijd slechter nieuws. Arthur Tuyt, onze Penningmeester sinds 2013, wil gaan verhuizen. Het zal nog enige tijd duren maar in potentie zal hij medio 2025 mogelijk al aftreden als het tot heden langstzittend bestuurslid én penningmeester ooit. Dat zullen we dus op een speciale manier moeten vieren, hoe vervelend de zaak zelf ook is. Misschien dat u een gevoel voor getallen en/of financiën heeft? Wilt u onze nieuwe penningmeester worden medio 2025? Meld u bij ondergetekende!

Met historische groet,

Theo Witjes,

Voorzitter Vereniging Oud Asperen
0345 610291 of 06 52502622

Bestuurlijk Nieuws

Van de Penningmeester

In **2024** is de contributie voor een regulier lidmaatschap € 10,- per jaar sinds de vaststelling hiervan op de ALV van 10 mei 2022. De contributiebedragen in volledigheid zijn:

- € 10,- voor het reguliere lidmaatschap.
- € 16,- voor leden woonachtig buiten Asperen.
- € 16,- voor leden woonachtig buiten Nederland.
- € 2,50 voor een inwonend extra lid.

Zou u allen zo vriendelijk willen zijn de contributie zelf over te maken op onze rekening IBAN: NL14RBRB0687874505.

Dit scheelt de vereniging de te maken kosten voor het versturen van rekeningen. Indien u dit vergeet of vergeten bent in het verleden dan kunt u van ons een herinnering verwachten. Wij verzoeken u dus te controleren of u uw contributie in het afgelopen jaar of in afgelopen jaren heeft overgemaakt en dit alsnog te doen indien dit niet het geval is.

Uw Penningmeester,

Arthur Tuyt

Jaarmarkt Asperen 11 mei 2024

Zoals gebruikelijk was de Jaarmarkt weer op de zaterdag na Hemelvaartsdag. Het was op 11 mei een zonovergoten dag, beter weer konden we niet wensen! Ook gebruikelijk was dat de Vereniging Oud Asperen de beklimming van de kerktoren weer organiseerde. Er was grote belangstelling voor. Ieder uur ging er een groep van ongeveer 15 personen naar boven om van het uitzicht te genieten en meer te horen over de geschiedenis van de Asperense toren. Een traditie om in ere te houden.

In steeds meer steden en dorpen, ook in onze omgeving, wordt gekozen voor een eigen dorpsvlag. Reden voor ons als bestuur om de mogelijkheden te onderzoeken naar een eigen vlag. De Jaarmarkt bood een goede gelegenheid om vanuit onze kraam aan dorpsgenoten enkele opties voor te leggen over hoe de vlag er uit zou kunnen zien. Met de uitkomsten gaan we verder aan de slag.

Samengevat: het was een ontspannen en genoeglijke Jaarmarkt!

Ledenvergadering en filmavond 14 mei 2024

Op 14 mei was de jaarlijkse ledenvergadering. Vanwege een dubbele boeking in het Dorpshuis was de avond een week naar voren geschoven. Dit bleek gelukkig geen belemmering voor de opkomst: de belangstelling was groot. Ook van mensen buiten Asperen.

Voorzitter Theo Witjes heette alle aanwezigen hartelijk welkom en ging over naar de mededelingen van het bestuur. Tot onze grote spijt zag Rob Huisman zich afgelopen jaar vanwege zijn gezondheid genooddaakt om zich terug te trekken uit het bestuur. Echt heel jammer, Rob was van grote waarde voor het bestuur.

Vorig jaar meldden we al dat Elsbeth de Jong-Verweij was toegetreden tot het bestuur. Inmiddels heeft zij de secretaristaken op zich genomen.

Penningmeester Arthur Tuyt legde verantwoording af over de financiën van de vereniging. De gepresenteerde cijfers, inclusief de begroting voor 2024, werden goedgekeurd en aan het bestuur werd decharge verleend.

Het was goed om te horen dat de aanwezigen vol lof waren over de levensvatbaarheid en levendigheid van Oud Asperen.

Jan de Jong en Marcel Pesselse meldden zich aan voor de kascommissie die de komende twee jaar de kascontrole uitvoert.

Bij de rondvraag kwamen nog de lagere kosten van de Courant aan de orde. Uitgelegd werd dat er is onderhandeld over een nieuw contract. Een van de gevolgen is wel dat er, uitgezonderd het voorblad, geen kleurenfoto's meer in staan. We zullen als bestuur ons best doen om in de digitale versie van de Courant wel kleurenfoto's op te nemen.

Na de pauze was er onder de bezielende leiding van Ton Kleijn een foto- en filmpresentatie over de mobilisatie van 1939-1940 en de gevolgen hiervan voor Asperen.

We kunnen terugkijken op een geslaagde ledenvergadering.

Het bestuur

Save the date!

Noteer alvast in je agenda: de Genealogiedag van HCC!Genealogie is dit jaar op zaterdag 2 november 2024 van 10 tot 16 uur bij het RAR. Toegang gratis. Zo'n 20 organisaties zijn aanwezig op de informatiemarkt in het Atrium. In de studiezaal vind je een helpdesk van HCC!Genealogie, NGV Betuwe en het RAR voor al je vragen over genealogisch onderzoek en zoeken op onze website. Het RAR organiseert rondom deze informatiemarkt een programma met onder andere rondleidingen door de depots, lezingen en workshops. Houd onze social media en website in de gaten. Je kunt je namelijk vooraf inschrijven voor de activiteiten om zeker te zijn van een plaats.

Zomerleestip: Het IJzeren Veulen – echt gebeurd en toch verzonnen

Een roman over een historische moordzaak in Herwijnen, gebaseerd op een procesdossier uit de depots van het RAR. Veilig opgeborgen in een van de depots van het RAR ligt een 500 pagina's tellend strafdossier uit 1676. Hierin wordt de zaak tegen Jan Hoes uit Herwijnen beschreven. Hij wordt beschuldigd van een hele reeks misdaden, waaronder de moord op Marten Adriaens de Jong. Enny de Bruijn liet zich door deze historische moordzaak inspireren tot het schrijven van haar prachtige nieuwe roman Het IJzeren Veulen. De personen in het verhaal hebben allemaal echt bestaan en de moord is echt gepleegd: in de buurt van de achterste Hellouwse watermolen. Maar hoe hun karakter was, wat ze dachten, voelden en geloofden, vermeldt de geschiedenis vaak niet. En wie de moord gepleegd heeft, is in werkelijkheid nooit duidelijk geworden – terwijl er in de roman wél een dader wordt aangewezen. Het strafdossier (toegangsnummer 3185-2503) is volledig gedigitaliseerd en online te bekijken op de website van het RAR.

Op haar website gaat Enny verder in op het dossier en hoe ze het voor haar boek heeft gebruikt.

Nieuwe aanwinsten

Geregeld ontvangt het RAR nieuwe aanwinsten: archieven van organisaties, fotoalbums, boeken enzovoort. We zijn geïnteresseerd in boeken die over het werkgebied gaan of die geschreven zijn door auteurs uit ons werkgebied, waarbij het niet per se over ons werkgebied hoeft te gaan, bijvoorbeeld dichtbundels, romans of kinderboeken. Wil je ook archief schenken aan het RAR? Neem dan contact op met Nico Hoevenaars: nhoevenaars@rarivierenland.nl

Verhalenproject Spreekende Herinneringen op website Mijn Gelderland.nl

Het project Spreekende Herinneringen is gestart in 2023 vanuit het Erfgoedpact Rivierenland en Regionaal Archief Rivierenland.

Na een oproep in de lokale media startten in verschillende gemeenten een groepje verhalenvangers. Zij zijn op pad gegaan om mensen te interviewen over hun leven in het Rivierenland. Vooraf volgden de deelnemers een workshop Oral history (mondelinge geschiedenis) en Interviewtechnieken. En een Schrijfworkshop hielp hen op weg om het interview samen te vatten in een artikel.

In 2023 zijn de eerste verhalenvangers gestart in Tiel, de Bommelerwaard en Culemborg. In 2024 is het project gestart in de gemeentes West Maas en Waal en Maasdriel. Verschillende opgehaalde verhalen zijn al geplaatst op de website: Spreekende Herinneringen | Mijn Gelderland.

Zo kun je er al verhalen vinden uit Culemborg, Tiel, Zaltbommel, Ammerzoden, Zoelen en Spijk.

Verhalen uit de gemeenten Neder Betuwe en West Maas en Waal zullen snel volgen.

Een van de verhalen is dat van Jennie uit Spijk. Zij vertelt over de Achterdijk. Die was in haar jeugd niet meer dan een karrenspoor langs de A15, die toen nog tweebaansweg was. Ze hadden geen elektriciteit en water kregen ze van het dak, door een soort regenput met grind. Ze hadden een gaslamp in de keuken en door een klein molentje op het dak was er stroom als het waaide. Opoe, ook wel Lappen Jen genoemd, ging met de hondenkar langs de deuren met stoffen en garen.

Haar vader, bekend als Henk de Lap met een Opel Blitz. Ook Jennie werkte in de handel.

De bedoeling is dat verschillende van deze verhalen ook gebruikt worden voor andere creatieve producties.

Mutters
MAKELAARS & ADVISEURS

geWOON de waarde van je woning
weten?

ORANJEPLEIN 2, LEERDAM | 0345 -61 61 01 | leerdam@muttersmakelaars.nl

Hou je dapper

In de vorige courant stond een indrukwekkend overzicht van Aspernaren die tijdens (en soms ook na) de Tweede Wereldoorlog een offer brachten voor ons land. Het is belangrijk dat hun namen genoemd blijven. Naar aanleiding van deze bijdrage las ik nog weer eens het boekje 'Hou je dapper' van Leendert van der Valk met als ondertitel: 'Leven in en rond Fort Asperen tijdens de mobilisatie 1939-1940'. Het beschrijft het leven van de soldaten die tijdens de mobilisatie gelegerd waren in Fort Asperen. Het was hun taak om de Nieuwe Hollandse Waterlinie te verdedigen tegen een mogelijke aanval van de Duitsers. De titel van het boekje is ontleend aan wat Arend Brouwer, een van de soldaten, in de eerste dagen van de oorlog aan zijn vrouw schrijft: 'hou je dapper vrouwtje'. De mobilisatietijd van Arend wordt aan het einde van deze bijdrage in een aparte paragraaf beschreven.

Het dagelijks leven op het fort en in Asperen tijdens de mobilisatieperiode

'Hou je dapper' beschrijft het dagelijks leven op en rond het fort van eind augustus 1939 - half mei 1940. Vanwege de mobilisatie in de zomer van 1939 kwamen er rond 1 september honderden soldaten naar Asperen. Het dorp had in die tijd ongeveer 1500 inwoners. De militairen met hogere rang werden ingekwartierd bij burgers; de soldaten sliepen in het fort of in gevorderde gebouwen in het dorp. Omdat ook de school in gebruik was genomen en de centrale keuken op het schoolplein stond, hoefden de kinderen niet meer naar school. Zij genoten van de reuring in het dorp.

Er was weinig te doen voor de soldaten, dus was er veel tijd voor contact met de Aspernaren. Ze voelden zich door de inwoners warm opgenomen in de gemeenschap.

Het leger was grotendeels zelfvoorzienend, met een eigen kok en leveranciers. De middenstand kon dus weinig profiteren van de soldaten, hoewel er wel wat zaken werden gedaan met ondernemers in het dorp. Uit het kasboek van kapitein Van Deth, die de leiding had over de manschappen, blijkt dat het leger zijn aanvullende inkopen gelijkmatig spreidde over de verschillende winkels in Asperen.

Er werd op het fort weinig haast gemaakt met de voorbereidingen voor de oorlog; er was bij de meesten nog onvoldoende besef van de donkere wolken boven Europa. Voordat de Waterlinie goed kon werken, moesten er nog kazematten worden gebouwd, mitrailleurs worden geleverd, bomen worden gekapt en allerlei versperringen worden opgeworpen. Bovendien was het leger in slechte conditie. Kapitein Van Deth deed er alles aan om zijn manschappen bezig te houden en verbeteringen door te voeren.

De soldaten waren de eerste maanden van de mobilisatie in de veronderstelling dat ze snel weer naar huis konden en merkten nauwelijks iets op van de oorlogsdreiging.

In december 1939 trad een strenge winter in die zelfs de Linge deed dichtvriezen. Voor de soldaten die niet ingekwartierd waren, maar in het fort sliepen, werden de vochtige slaapvertrekken nog kouder dan ze al waren.

Opmerkelijk was dat er rond kerst veel land onder water stond. Officieel was er in die periode geen officiële inundatie (het opzettelijk onder water zetten van land), maar de Linge was vanaf half november wel naar een hoger peil opgestuwd. Op de ondergelopen polders kon geschaatst worden.

Op 3 januari 1940, het was nog ijskoud, bracht Prins Bernard een bezoek aan het fort.

De mobilisatiewinter duurde lang en was streng. Onder de soldaten waren veel zieken. Vooral de koude vertrekken in het fort waren ziekmakers.

In de lente van 1940 was Asperen volledig gewend aan de soldaten in het dorp. De internationale spanningen leken vooralsnog aan hen voorbij te gaan. De regering had beter in de gaten dat er sprake was van grote dreiging. Half april werd besloten om de polders langs de Linge volledig onder water te zetten. Alles tussen de Linge en de Waal kwam blank te staan, de hazen probeerden tevergeefs naar droger land te vluchten. De boeren kregen een goede vergoeding voor hun ondergelopen land, dus werd er weinig geklaagd.

De soldaten en inwoners van Asperen hadden inmiddels door dat er iets ernstigs aan de hand was.

En toen werd het 10 mei, de dag dat de Duitsers Nederland binnenvielen. Al vroeg in de morgen kwamen Duitse vliegtuigen op hun reis naar Engeland overvliegen. Het was nu echt oorlog. Op het fort werd de zware mitrailleur in stelling gebracht. Rond half zes in de ochtend hoorden de forten van de Waterlinie dat de oorlog officieel was. Helaas werkte het afweergeschut niet naar behoren en hadden de verdedigingslinies geen enkel nut tegen de luchtvloot van de Duitsers.

Vanwege het hoge water en de verwachting dat Asperen in de vuurlinie kwam te liggen, werd een evacuatie voorbereid. De inwoners hadden maar een paar uur om hun spullen te pakken. Uiteindelijk werd de evacuatie op het laatste moment afgeblazen.

Een dag na de bombardementen op 14 mei op Rotterdam gaf Nederland zich over. Vijf lange jaren werd Nederland bezet door de Duitsers. Eind mei 1940 vertrok het leger uit fort Asperen.

Uit het persoonlijk archief van kapitein Van Deth dat bewaard is gebleven, blijkt hoe hij ook tijdens de bezettingsjaren verbonden is gebleven met 'zijn manschappen'. Hij hield hen op de hoogte van alle wetenswaardigheden, zoals geboortes, huwelijken en overlijden. Hij noemde deze bulletins 'Familieberichten'. Op 30 mei 1946, Hemelvaartsdag, organiseerde kapitein Van Deth een reünie. Meer dan 100 soldaten marcheerden die dag van het station van Leerdam naar Asperen, het dorp waar ruim 6 jaar terug hun mobilisatietijd begon en waar ze zo hartelijk ontvangen waren. Daarmee was de cirkel rond.

Arend Brouwer

Naast een algemene beschrijving van de 9 maanden voor het begin van de Tweede Wereldoorlog worden ook de belevenissen van Arend Brouwer, een boer uit Steenwijkerwold, beschreven. Als magazijnmeester was het zijn taak om aan het begin van de dag gereedschap uit te geven en aan het einde van de dag weer in te nemen. Het was een rustig baantje.

Arend had, anders dan de meeste soldaten, al een vrouw en kind en een tweede was op komst. Samen met ongeveer dertig andere soldaten sliep hij op zolder bij een boer op de Minstraat. Hij verlangde erg naar zijn gezin en boerderij en hoopte vanaf het begin van zijn tijd in Asperen op een snelle terugkeer naar huis. In de maanden dat hij van huis was, heeft hij ongeveer 100 brieven naar zijn vrouw Trijntje geschreven.

Ergens in januari 1940 krijgt Arend bericht dat zijn vrouw gaat bevallen en wordt hij naar huis geroepen. Het is nog steeds ijskoud en er ligt een dik pak sneeuw. Steenwijkerwold is nauwelijks meer bereikbaar. Arend is maar net op tijd voor de bevalling van zijn dochter Joukje. Na een korte periode thuis keert hij weer terug naar Asperen.

Ook Arend mag in mei 1940 terug naar zijn gezin en zijn boerderij in Steenwijkerwold. Gedurende de oorlogsjaren blijft hij via brieven aan zijn vriend Jan Hoeke in contact met Asperen. Wanneer hij in 1943 op bezoek is bij zijn vriend in Asperen valt hem de voedselschaarste in het dorp op. Jan had daar nooit iets over geschreven. Nu kan Arend iets terug doen voor alle hartelijkheid die hij tijdens de mobilisatie in het dorp ontving. Hij laat Jan een paar stevige kistjes met sloten maken die hij mee naar huis neemt. Daar vult hij ze met rogge, tarwe en koolzaad. Eén kistje gaat retour naar Asperen, het andere naar zijn zus in Haarlem waar veel honger is. Om de twee weken gaan de kisten heen en weer. Naar Asperen gevuld met graan, naar Steenwijkerwold met door Jan gemaakt speelgoed en gebruiksartikelen. Zo helpen de vrienden elkaar gedurende de laatste oorlogsjaren.

Een van de eerste dingen die de familie Brouwer na de oorlog deed, was een bezoek brengen aan Asperen. Het viel nog niet mee om er te komen met het openbaar vervoer. In Asperen kocht Arend bij de garage van Kleijn een legertruck, dus de terugweg ging aanzienlijk sneller. Zo leerde zoon Lute Brouwer een aantal jaren later autorijden in een auto uit Asperen en bleven de herinneringen aan het dorp aan de Linge levend.

Herinneringen aan offers voor onze vrijheid (mei 2024, deel 2)

In onze vorige courant (nummer 149, maart 2024) hebben we u de resultaten van een speurtocht in archieven inzake de Tweede Wereldoorlog gepresenteerd over stadsgenoten die omgekomen zijn bij de oorlogshandelingen in de laatste wereldoorlog. Hierin waren niet opgenomen die stadsgenoten die om hun geloof, ras of politieke overtuiging door de bezetter gearresteerd en weggevoerd zijn.

In ons stuk hebben wij u opgeroepen om weergegeven en/of ontbrekende informatie te corrigeren of aan te vullen. Het werd ons tijdens de zoektocht al pijnlijk duidelijk dat het Nationale Archief niet compleet of accuraat is. Er is gedigitaliseerd door handgeschreven kaarten met de hand in te voeren in computersystemen waardoor er soms geïnterpreteerd moest worden (een naam als Gerard Elisa Vink kwam ook separaat voor als Gerardus Vink of Gerard Eli Vink etc. etc.) en ook fouten ontstonden door mensen uit Arpern (Limburg) te vermelden als geboren in Asperen (vele tientallen helaas). Het is dus niet zoeken en klakkeloos overnemen. We hebben alleen gepubliceerd wat uit een tweede bron bevestigd kon worden of we hebben onze twijfel of onzekerheid over de feiten vermeld.

Naar aanleiding van onze publicatie hebben we reacties ontvangen die wij u natuurlijk niet willen onthouden. Geven deze of andere zaken u aanleiding te reageren dan horen wij heel graag van u.

Van Elsbeth de Jong-Verweij (onze secretaris) ontvingen we de navolgende aanvulling op de gepubliceerde lijst:

Johannes Verweij, geboren 18 februari 1922 te Asperen (Oranjewal 5), overleden op 1 december 1990 te Utrecht. Zijn ouders waren Leendert Verweij (1882-1962) en Annigje van Houwelingen (1886-1966).

Tewerkgesteld van 2 juni 1942 - 22 april 1945 in Duitsland bij firma WASAG te Coswig (een munitiefabriek tussen Berlijn en Leipzig).

Na de oorlog duurt het nog enkele maanden voor Johannes (roepnaam Hannes) thuiskomt. In de chaos rond de bevrijding wordt hij verwisseld met een naamgenoot (uit Mijdrecht) waar een onderzoek naar loopt en mag hij nog niet naar huis. In de zomer van 1945 komt aan deze onduidelijkheid een einde en kan hij, van alle blaam gezuiverd, terugkeren naar Asperen. Op een namiddag stapt hij na meer dan drie jaar afwezigheid zonder enige vooraankondiging binnen bij zijn ouders.

In 1966 trouwt Johannes met Cornelia Kool uit Schoonrewoerd. Daar gaan ze wonen in haar ouderlijk huis in Overheicop. Het echtpaar krijgt geen kinderen. Tot zijn pensioen werkt Johannes bij 'De houtzagerij' in Leerdam. Enkele jaren na zijn pensioen overlijdt hij op 68-jarige leeftijd.

De volgende Asperenaar die omgekomen is, zou formeel buiten de “regels” van ons oorspronkelijke artikel vallen: Aspernaren omgekomen in krijgsdienst, verzet of als dwangarbeider in de Tweede Wereldoorlog. Dit leek de redactie echter een te grote ongerechtigheid. Aan de Tweede Wereldoorlog ging een conflict vooraf waar al gestreden was tegen het fascisme: de Spaanse Burgeroorlog. Nederlanders die hier (geheel vrijwillig) streden voor vrijheid en democratie waren de eersten die het gevaar van het opkomende fascisme onderkenden en niet wilden wachten tot het Nederland zou bezetten. Overlevende strijders in dit conflict waren de verzetsstrijders van het eer in mei 1940 en hun moed en volharding voor de rechten van de Nederlandse bevolking kan niet genoeg onder de aandacht gebracht worden.

Poul van Helden of voluit Paulus Jan Andries van Helden

Geboren: Asperen 23 juli 1911

Overleden: Morata de Tajuna, Spanje 24 februari 1937

"Paul van Helden droeg waarlijk de juiste naam die hem toekwam. Met tranen in de ogen en bevende hand hebben wij de laatste rustplaats onzer diep betreurde makers klaar gemaakt. Op hun graf hebben we gezworen hen te wreken en hun voorbeeld van moed te volgen. Sedertdien hebben wij dit reeds in praktijk gesteld. De moed en wil is er bij mijn mannen ingeworteld." Dit handgeschreven briefje, afkomstig uit het familiearchief, is getekend 'De Hoofdverpleger' - naam en datum staan er niet bij.

Volgens 'Afweerfront', het blad van de Nederlandse Rode Hulp is Paul van Helden in februari 1937 gesneuveld. Augustus 1937 publiceert het blad een artikel over de plek waar zich de graven bevinden van twee jongens die samen zijn omgekomen:

"Stil staan wij voor het graf van Paul van Helden en Frits Cornet, de beide jongens die in Februari aan de Jarama gevallen zijn. Zij behoorden bij een ambulance. Na een aanval bleef een van hun kameraden zwaar gewond op het slagveld achter, de gehele dag hoorde men zacht zijn geroep om hulp. Toen het donker werd, besloten de twee Hollanders den gewonden makker van het slagveld te halen. Op dit ogenblik stak men bij de vijandelijke troepen een luchtraket af, de gehele streek werd plotseling helgroen verlicht. Ze wierpen zich plat op de grond maar 't was al te laat: enige machinegeweren brandden los. Zonder medelijden werden de twee dappere Hollanders en den gewonde doodgeschoten. De volgende dag veroverden de regeringstroepen nieuwe stellingen en konden de dode kameraden geborgen worden. Een Engelse politiecommissaris voerde aan hun graf het woord en een katholieke arbeider uit Limburg schilderde met forse letters hun namen op een houten bord. Paul van Helden – Frits Cornet- gevallen voor de vrijheid en democratie."

De dood van Van Helden was niet doorgedrongen tot de Nederlandse consulaten in Spanje. Consul Schlosser schrijft op 1 september 1937 vanuit Valencia:

"Van Paul van Helden is geen spoor te vinden; hij is ook bij de Hollanders die zich te Albacete bevinden niet bekend. Het is te vreezen dat hij in april j.l. in de gevechten bij Valsequillo (Cordoba-front) tezamen met vele andere Hollanders gesneuveld is."

Het verzoek om naspeuringen te doen had de consul gekregen van de burgemeester van Asperen, de geboorteplaats van Van Helden. Die had dat verzoek weer gekregen van de vader van Van Helden die hem liet weten dat zijn zoon in december 1936 naar Spanje was vertrokken en ingedeeld was bij het 17de Bataljon, Lincoln Groep Ambulance. De vader vreest ernstig dat zijn zoon niet meer in leven is.

Niek van Helden is een neef van Poul. In oktober 2006 bezocht hij het graf van zijn oom. Een paar jaar eerder had hij het korte leven van zijn oom gereconstrueerd in een twintigtal pagina's, "Opstaan" getiteld. Op de titelpagina schrijft hij: *"Vanuit een protestants milieu bouwde hij aan een eigen bestaan. De moeilijke crisisjaren rond 1930 openden zijn ogen voor het hectische wereldgebeuren. Om een daad te stellen sloot hij zich als vrijwilliger aan bij de Internationale Brigade in Spanje. Daar deed hij tijdens de Spaanse Burgeroorlog dienst als ziekenverzorger. Een fatale Duitse kogel trof hem tijdens een poging een gewonde uit de frontlinie weg te halen. Op vijfentwintigjarige leeftijd vond hij de dood bij Morata de Tajuna."*

De naam "Poul" vertelt Niek - kreeg hij mee bij zijn doop. Maar in veel officiële stukken wordt het Paul. *"Geboortig uit een armelijk gezin, dat een onderkomen had in het boerenbedoeninkje van een soort pleegouders, tevens de baas van zijn vader."* In zijn geboortedorp Asperen waren allen 'stijl in de leer'. Fanatiek naar de letter van het Woord (hoofdletter!)... Uitgezonderd kwartetten waren kaartspelletjes er een taboe. Dansen was een vloek, voetballen godslasterlijke tijdverspilling. Op zwemmen op zondagen rustte een vloek des Heere. In zo'n orthodoxe, met conventies beladen omgeving groeide Poul op. Bij Poul zouden de sfeer thuis en in het dorp een stempel drukken op het verdere verloop van zijn leven. Daarbij werd hij langs indirecte weg aangemoedigd door de bovenmeester, die zijn vader overreedde hem naar de ambachtsschool in Gorkum te sturen om er een vak te leren. De rijke boeren zagen dat monkelend aan: goed, een vakman kon wel eens nuttig zijn maar van een flink knechtje voor weinig geld konden zij dagelijks plezier hebben. In een tijd dat verder leren slechts was weggelegd voor kinderen van welgestelde ouders opende deze verlengde leerweg enig toekomstperspectief. In 1967 schreef de oude meester: 'Heb ik er goed aan gedaan die jongen uit zijn orthodoxe omgeving te rukken? Hij heeft de godsdienst de rug toegekeerd. Men verstoort dan soms het milieu-evenwicht en zo'n kind komt buiten het gezin te staan.' Hoe het zij, Poul, al jong een zelfstandig denker, ergerde zich aan de macht van de kerk en de dwang om zich te voegen naar de goegemeente. Hij greep zijn kans en werd een bekwaam timmerman. In Gorinchem kwam hij in aanraking met andere opvattingen, die zijn sluimerende gevoelens van onvrede voedsel boden. Zoals bij vele jonge mensen het geval is, liet hij zich meevoeren in jeugdig idealisme. Hij dacht er zelfs over naar Rusland te gaan, dat hij als heilstaat van het radicale socialisme beschouwde. Dat zal rond 1930 zijn geweest, toen hij negentien jaar was.

LOKATIE : Meerdijk :
 OPNAMESTANDPUNT : R-6 , naar het zuid-westen :
 OPNAMEDATUM : ± 1913 :
 OMSCHRIJVING :

Huis aan de Meerdijk (nu in 1988 bewoond door J. Feunekes en mevr. Feunekes-Hoeke).

Personen van links naar rechts:

Kees van Helden, Adrie van Helden (later gehuwd met Gijs Ellens), Jantje van Helden-van ooyen, op arm van moeder: Paul van Helden (in 1937 in Spanje gesneuveld).

Oma: Mieke van Helden-Bos, Marie van Helden (later gehuwd met Klaas Loeve).

Links is de afrit richting fort Asperen. Ten tijde van de oma Mieke van Helden-Bos was het huis een café.

Foto met tekst: www.oud-asperen.nl (fotoarchief)

Hij vindt werk in Eindhoven, Philipsdorp, verdient er goed. Gaat naar de drooggelegde Wieringermeer voor de bouw van dorpen in de nieuwe inpoldering. Honkvast is hij niet, zijn geboortedorp ontkomen. En dan slaat de crisis toe, Poul hoort tot het leger van werklozen dat begin jaren 30 enkele honderdduizenden omvat. Hij is inmiddels in de kost in Den Helder; hij vertikt het om met hangende potjes naar huis terug te gaan. Poul wordt lid van de Communistische Partij Nederland en 'laat zich ronselen voor Spanje'. 'Laat zich ronselen' - die omschrijving gebruikt een zuster van hem. Neef Niek schrijft: "Zeker weten ze het niet bij hem thuis. Eigenlijk weten ze weinig over hem: in verband met de

reiskosten komt hij zo om de zes weken of twee maanden op bezoek. In december 1936, begin januari 1937 is er bericht ontvangen dat Poul zich als vrijwilliger tegen het fascisme in Spanje heeft aangemeld. Hij is dan al met stille trom vertrokken, zijn familie verder in onwetendheid achterlatend. Als non-combattant, antimilitarist als hij is, gaat hij als hospik, hospitaalsoldaat."

Wat er aan briefwisseling is geweest tussen Poul en het ouderlijk huis is tijdens de Tweede Wereldoorlog vernietigd "uit angst voor represailles tijdens huiszoekingen van de Duitse bezetter. Zeker is wel dat zijn beslissing vanuit innerlijke drijfveren is ingegeven, mogelijk gevoed vanuit een defeatisme, gelet op zijn troosteloze maatschappelijke omstandigheden. Zeker niet vanuit avonturisme. De menselijke maat, daar ging het hem om. In een rechtvaardige wereld, waarin ruimte was voor menselijke gelijkwaardigheid lag zijn motivatie. Daar stond hij voor, dat zou zijn offer worden, waarvoor hij zijn leven zou geven, waarschijnlijk met een vooruitziende blik voor de volgende naderende wereldoorlog."

Op 26 maart 1937 sterft zijn moeder, waarschijnlijk zonder ooit geweten te hebben wat het lot van haar zoon was. In de loop van de zomer krijgt de familie de zekerheid dat Poul is gesneuveld in Spanje.

Is Poul van Helden opgenomen omdat de Spaanse Burgeroorlog zo sterk verbonden was met de hierop volgende Tweede Wereldoorlog, zo nemen we tevens iemand op, geboren in Asperen, die tijdens de "politioele acties" in Indonesië is omgekomen. Dit conflict was immers een direct gevolg van de zojuist geëindigde Tweede Wereldoorlog.

Arie (jr.) Bijl, geboren in Asperen op 17 november 1926, overleden Surabaya (Marine Hospitaal) 21 augustus 1947 terwijl hij diende in Onderdeel 2-4-5 RI. (4e bataljon, 5e Regiment Infanterie 4-5 de tweede cie.). Vader is Arie Bijl (timmerman) en moeder Hendrika Vink. Beide zijn getrouwd te Asperen op 29 oktober 1913 en ze hadden samen 6 kinderen. Het gezin verhuist naar Zeist in 1932. Arie jr. wordt als 21-jarige na de bevrijding opgeroepen als dienstplichtige. Het bataljon was gevormd uit dienstplichtigen van de lichting '46 en was een bewakingsbataljon van de D-divisie. Ondanks de korte opleiding vanaf 13 januari 1947 in Deventer en de lichte bewapening werd het bataljon na aankomst in Soerabaja op 24 maart 1947 ingezet als een normale infanterie eenheid. De overtocht per boot duurde 39 dagen (schip Kota Baroe) en hij vertrok dus uit Nederland op 15 februari na 4 weken (!) opleiding.

Na aankomst te Soerabaja werd het bataljon vanaf half april 1947 belast met de bewaking van objecten in Soerabaja en vonden er detacheringen plaats te Tjermee, Modjokerto en Gempol Kerep om frontervaring op te doen. Op 23 en 29 juni namen de 1e en 3e cie. Gendong-Tambak en Tjermee over van 1-12 RI. De overige cieën werden gelegerd te Balongbenda nabij Modjokerto.

Op 18 Augustus liep bij de brug bij Singosari een carrier op een mijn en werd soldaat Bijl dodelijk gewond.

Zonder de klapper-

UITGAVE VAN
— EN VOOR —
IV-5-R.1.

1e Jaargang No.13

30 Augustus 1947.

IN MEMORIAM.

WIJ LIJDEN DE EERSTE VERLIEZEN.

Vijf van onze Wapenbroeders gingen in de tijd van zes dagen van ons heen: Soldaat Leermakers,
Sergeant Hetteema,
Soldaat Polman,
Soldaat Bijl,
Soldaat Greijdanus.

Wij hadden zo vaak gesproken over de verliezen van andere bataljons, er misschien nooit aan denkende, dat het Noodlot ook aan onze deur kon kloppen.

Het noodlot kwam en het kostte ons vijf jonge mensenlevens.

Onze gedachten verwijlen vooral bij hen, in het verre Vaderland, die een leemte in hun midden hadden, doordat man of zoon zo lange tijd van huis moest. Hun hoop, dat deze leemte eens zou worden aangevuld is helaas vervlogen. Zij, deze vijf mannen, keren nimmer terug. Ze rusten in de aarde van Ned. Oost Indië, waaraan hun eigen makkers hen hebben toevertrouwd. Dat zij in vrede rusten, nadat zij de hoogste plicht voor hun Vaderland hebben vervuld.

Wij buigen het hoofd voor de Hogere Macht, die dit alles, hoe onbegrijpelijk ook, heeft bestierd.

De trouwe plichtsvervulling van de gevallen vervult ons met bewondering.

Wij zullen hun nagedachtenis eren door vastberaden op de weg door te gaan, die voor dit land, zo nauw verbonden aan ons geliefde Vaderland, eenmaal een werkelijke Vrede zal brengen, de vervulling van een ereplicht die op ons rust als getrouwe Vaderlanders en onderdanen van H.M. Koningin Wilhelmina, die ons zo vaak en zo lang in trouwe plichtsvervulling is voorgegaan.

H.K.

-0-

In de korpsgeschiedenis staat het volgende te lezen over de doodsoorzaak van Arie:

29 Juli - 30 Sept: Bij de actie tegen Malang op 29 en 30 Juli krijgt de 2e cie 4-5 RI opdracht, op 29 Juli Singosari te bezetten. Malang wordt op 30 Juli te 09.00 uur genomen. 1 peloton van 2-4-5-RI krijgt de bezetting van Blimbing over te nemen. De posten Singosari en Blimbing worden in deze periode herhaaldelijk, vooral des nachts, door de vijand beschoten. Nadat op 4 Augustus de positionele actie is gestaakt, worden op 14 en 15 Augustus staf, stafcie en 4e cie naar Lawang verplaatst. De taak wordt het opruimen van nog aanwezige vijand in en het verder veiligstellen van het vak Lawang en meer in het bijzonder het beschermen van de aanvoerweg Surabaya-Malang. Vele patrouilles worden gelopen, terwijl ook herhaaldelijk op alarmerende berichten plotseling moet worden uitgerukt. Aan dit laatste wordt ook regelmatig door personeel van staf en stafcie deelgenomen. Vuurcontacten zijn aan de orde van de dag, terwijl de vijand vele pogingen onderneemt, de kunstwerken in de weg Lawang-Malang te vernielen.

Heden bereikte ons uit Soerabaja het ontstellende bericht, dat tijdens het vervullen van zijn plicht in Indië is overleden onze geliefde Vriend

ARIE BIJL.

G. H. Schep.

J. A. van Steijn

T. L. van Basten

H. J. Roos

Hij zal voor altijd in onze gedachten voort blijven leven.

Zelst. 22 Aug 1947.

Tweemaal wordt een brug opgeblazen. In beide gevallen wordt een en ander spoedig door de genie hersteld. Herhaaldelijk worden auto's beschoten. Vrij spoedig telt het bataljon zijn eerste slachtoffers. Op 16 Augustus sneuvelt de soldaat Leermakers J.M. bij een actie tegen Djengkol (Nampes), terwijl op 18 Augustus een carrier bij Singosari op een mijn loopt, waarbij de sergt. Hettema G.J., de sol. ekl. Bijl A en de sold. Polman A.G. het leven laten. Enkel worden, meest niet ernstig, gewond.

-2-

ZIJ, DIE VIELEN, VERMANEN ONS. Vijfmaal in één week tijds stond 4 - 5 R.I. aan een open groeve, waarin een kameraad, een wapenbroeder, werd ter ruste gelegd; een, die lief en leed met ons had gedeeld, een uit ons midden, die zich ook voor onze beveiliging had ingezet en die viel. Jonge levens, vol levensmoed, die de gevaren niet uit de weg gingen en hun plicht onder alle omstandigheden vervulden.

Leermakers, die de vijandelijke mitrailleur wilde nemen, welke zijn patrouille bedreigde, hij werd plotseling uit ons midden weggerukt door de dood.

Sergeant Hettema, die geen vrees kende en zó'n kerel was bij patrouilles, hij viel bij het beveiligen van de weg, doordat de bren-carrier op een mijn reed.

Polman, die nog bijna twee dagen geleefd heeft na het ongeluk en die met bewonderenswaardige dapperheid en geduld zijn lijden gedragen heeft, ook hij werd ons ontnomen.

En Bijl overleefde z'n lotgenoot slechts één dag. Toen werd ook hij ten grave gedragen. In hun grote lijden waren ze nog zo bezorgd voor elkaar en voor de andere kameraden.

Greijdanus, nog maar pas in Indië aangekomen als aanvulling van ons bataljon, hij is niet meer in ons midden. Hij kwam om door een noodlottige schotwond.

Ze rusten op het Ereveld te Soerabaja. Vijf graven van 4 - 5 R.I. rijen zich daar aaneen.

Wij allen hebben dit verlies van onze kameraden gevoeld en we missen hen op hun vroegere plaats. We hebben hen de laatste eer bewezen en onze wapenbroeders-plicht jegens hen vervuld; ze leven in onze herinnering en gedachtenis voort. Maar het leven gaat verder; het leven met z'n lawaai en jachtend tempo, met z'n plichten en gevaren. Toch moeten we even stilstaan bij de dood van deze kameraden, want hun graf spreekt tot ons. Het vermaant ons om goed te leven, want de dood kan plotseling komen en ieder van ons treffen. Wie in God gelooft, moet voorbereid zijn. Zó vermaant het graf van hen, die vielen.

P.J.v. Waterschoot,
Aalmoezenier 4-5 R.I.

-0-

Hendrikus Gerrit Meijdam

Geboren op 18-02-1927 in Asperen en overleden op 14-01-1950 in Garoet. Hij is 23 jaar geworden. Zijn ouders woonden na de Tweede Wereldoorlog op de Leerdamseweg 11 te Asperen. Begraven op het Nederlands Ereveld Pandu II 76 Indonesië. Sergeant Regiment 413 Infanterie Koninklijke Landmacht. Hij groeide op in een gezin van 8 kinderen. Zoon van Teunis Meijdam, 1892 en Hendrika van Berk, 1897. Broers en zussen allen in Asperen geboren: Florus 1923, Cornelia 1924, Jennes 1925, Koen 1928, Piet 1929, Geertje 1934, Joke 1938. Gerrit zat in het 413 Bataljon Infanterie dat gevormd is uit dienstplichtigen van de lichte 1948 na aankomst in Batavia (Indonesië). Het Bataljon nam niet actief deel aan de 2^e Politieke actie vanaf 19 december 1948. Pas in de periode juli

1950 werd het Bataljon verplaatst en verspreid gelegerd op het eiland Java. Op 10 augustus werd er een “Staakt het Vuren” overeengekomen met de TNI (Indonesische vrijheidsstrijders). Het Bataljon was echter in een gebied rond Singaperana waar de Daroel Islam actief was; dit is een separate islamitische verzetsgroep. Op 3 november 1949 kwam het bataljon in actie tegen de Daroel Islam in Garoet met ondersteuning van andere onderdelen. Ze slaagden erin 2000 Daroel Islam strijders uit te schakelen. Op 30 januari 1950 was het Bataljon nog bezig met het opruimen van bunkers van de verslagen opstandelingen.

Gerrit Meijdam kwam op 14 januari 1950 in Garoet om het leven bij deze bunkeropruiming door het gebruik van een verkeerd lont aan de springstof die hij gebruikte. Hij is met militaire eer begraven op de Erebegraafplaats Pandu in Bandung. Toen zijn bataljon op 1 juli 1950 arriveerde per schip in Amsterdam hadden ze 10 kameraden in de strijd verloren en achtergelaten in Indonesië.

De trouwring van mijn moeder

Ik kan me nog goed herinneren dat mijn moeder in de jaren vijftig 's avonds onder het licht van de lamp (de enige in onze wooneetkamer op Brugstraat 5) boven de eettafel allerlei klusjes deed. Met regelmaat was dat het aanzetten van knopen aan kleding die ik, dan wel mijn broer, was kwijtgeraakt. Dan kwam ook een blikken doos op tafel met een grondvlak van ca. 11 bij 11 cm. en een hoogte van ca. 13 cm. met prentjes die leken op de bijgevoegde, zij het toch wat anders, met het opschrift Baaitabak. Tevergeefs heb ik op internet gezocht naar een identiek doosje Baaitabak dat niet alleen in Groningen bij Van Nelle werd gemaakt, maar ook in Culemborg en Gorinchem. Mijn zuster Inge heeft nog een dergelijk doosje en bewaart er nu de sjoelschijven in. Het moet een heel oud doosje zijn geweest dat (met inhoud) zeker niet voor mijn vader werd gekocht. Mogelijk was de doos ver voor die tijd gekocht door mijn overgrootvader van moeders kant. Die kan nog wel pruimtabak gebruikt hebben. Natuurlijk zat in dat doosje geen pruim- of pijptabak meer, maar het was zeker voor driekwart gevuld met knopen.

links overgrootvader Jan de Zwart , kleermaker aan de Voorstraat Asperen
rechts zijn kleinzoon Bertus (Bep) de Zwart

Ook dat is een aanwijzing dat het doosje afkomstig kon zijn van mijn overgrootvader Jan de Zwart, die was namelijk kleermaker. Naast al die benen, bakelieten en van ander materiaal gemaakte knopen waar ik dan mee zat te spelen zat er ook een stalen ring met een monogram in. Op zeker moment prikkelde die ring mijn nieuwsgierigheid. Desgevraagd vertelde mijn moeder dat de ring in de oorlog in Duitsland was gemaakt door een Russische krijgsgevangene, daar uiteraard tewerk gesteld. Mijn ouders zijn op 12 november 1942 getrouwd. Dat was door de mobilisatie en de daarop volgende oorlog steeds uitgesteld, maar toen de 11 jaar jongere broer van mijn vader die stappen al had gezet in september 1942 vonden mijn ouders dat ook zij dat toch wel konden wagen.

Een probleem was dat je in de oorlog geen kant en klare trouwringen kon kopen. Wie trouwringen wilde hebben, moest zelf aan de juwelier het benodigde goud leveren. Daar zagen mijn ouders dus niets in.

Ook al waren ze nog maar pas getrouwd en was hij zowel voor "zijn nummer" als voor de mobilisatie in militaire dienst geweest, het ontsloeg mijn vader niet van de verplichting om voor de Arbeitseinsatz naar een bestemming in het Duitse Ruhrgebied te moeten gaan.

Zeker is, dat hij daar op 24 maart 1943 in Bottrop in de Ebelstrasse was. In de hoop dat die brief dan voor de verjaardag van zijn vader op 8 april ondanks censuur e.d. wel in Asperen zou zijn.

De Ebelstrasse lag in een klein buurtschap dat aanvankelijk bij Essen hoorde en waar veel mijnwerkers woonden. Door de snelle ontwikkeling van de staal- en oorlogsindustrie aan de zuidkant en de daarmee gepaard gaande aanpassing van de infrastructuur werd dit buurtschap al voor de oorlog bij Bottrop gevoegd.

kennelijk vroeg genoeg om nog een keer met verlof naar Nederland te gaan. Dat werd maar een korte tijd toegestaan en was snel afgelopen, waarschijnlijk mede omdat niet alle verlofgangers nadien weer op pad gingen. Zo ook mijn vader, op wie de bombardementen met fosfor grote indruk hadden gemaakt. Nooit vergeet ik zijn reactie toen in 1956 op een zondag de "Radionieuwsdienst" meedeelde dat de Russen de opstandelingen in Budapest gebombardeerd hadden met fosforbommen. Welk beeld kwam hem toen weer voor ogen?

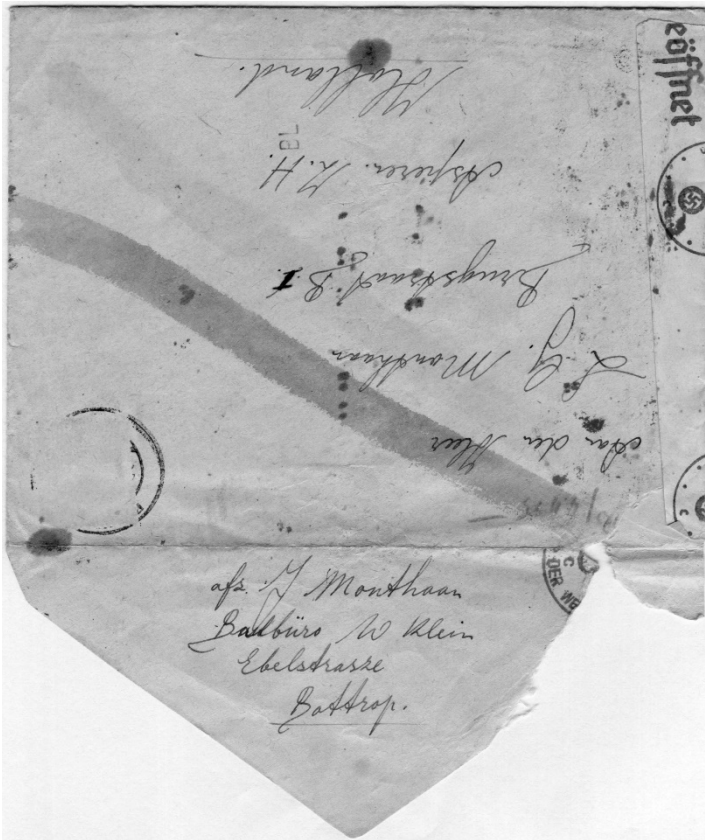
trouwfoto Johannes Mouthaan en Heiltje de Zwart in oorlogstijd.

Van station Bottrop tot de Ebelstrasse was ongeveer even ver lopen als van Asperen naar Leerdam. Ten gevolge van de regelmatige bombardementen van de geallieerden was daar meer dan genoeg werk voor timmerlieden zoals hij. Door zijn herstelwerk kwam hij eigenlijk overal en is wellicht daardoor ook makkelijk geworden in de omgang met mensen, zowel vriend als vijand. Later kon hij met een grote objectiviteit vertellen waar hij getuige van was geweest en hoe dit leven was voor zowel de Duitse bevolking als ook voor de Russische krijgsgevangenen / dwangarbeiders die in de fabrieken moesten werken. Zo vond hij het heel wat dat de Duitse burgers en hij voor bombardementen wel de schuilkelder in mochten, maar de Russische krijgsgevangenen niet. Ook het geweld dat losbarstte op een vrouw die pas na het sluiten van de deuren de schuilkelder bereikte en dit niet overleefde.

Kennelijk was ook de taal geen probleem om relaties aan te knopen en vertrouwen te winnen. Nooit heb ik hem gevraagd hoe, maar het is hem in ieder geval gelukt dat een Russische krijgsgevangene op zijn verzoek van een roestvast stalen buisprofiel een trouwring maakte met zijn monogram voor mijn moeder. En het is hem ook gelukt om die ring mee te nemen. Hij was er

Verhalen gevraagd

*Waar zouden we zijn zonder verhalenvertellers? Waar zou Asperen zijn zonder verhalenvertellers! De mooiste verhalen gaan vaak over gewone, dagelijkse zaken. Herinneringen van lang of kort geleden. Wie deelt verhalen over Asperen en zijn bewoners met ons in de Asperensche Courant? Het hoeven geen lange verhalen te zijn, korte stukjes mogen zeker ook. **Stuur ze naar courant@oud-asperen.nl***

zijn brief uit Bottrop, Ebelstrasse. Kennelijk mocht ook geen huisnummer genoemd worden. Let ook op de blauwe censuurstreep.

Gevolg was dat hij van eind 1943 tot de bevrijding moest onderduiken. Hij had minstens twee adressen aan de Voorstraat, waarvan mijn naamgenoot en oudoom Jan Mouthaan er een was. Op het andere moest hij nog wel eens de kast in, wanneer een kennis met N.S.B. sympathieën een avondje kwam "burten". Zijn bezoekjes onder spertijd aan Brugstraat B3, nu 5, zijn niet onopgemerkt gebleven. Gelukkig wel door de goede partij, die kwam informeren of zijn kersverse vrouw het wel kon redden en of ze nog voedselbonnen nodig had nu ze die niet meer van officiële zijde kreeg. Ook gaven ze haar advies wat ze bij de SS post in Schoonrewoerd moest vertellen bij haar verhoor, met betrekking tot het niet terugkeren naar zijn werk in Duitsland.

Beide waren boos op ome Janus die op het gemeentehuis werkte en als uitvoerend ambtenaar doodleuk berichten bleef versturen met bepaalde opdrachten, zoals het graven van schutterputjes voor de Duitsers langs de Gorkumsedijk / Nieuwe Zuiderlingedijk. Hij zal ook wel wat geweten hebben maar voerde hem kennelijk op de lijst op om maar aan het gestelde quotum te komen. In ieder geval was hij ook thuis op Brugstraat B3 tijdens de beruchte razzia. Dat pand heeft links de voordeur met een lange

gang die toegang gaf naar de mooie kamer aan de rechterkant en naar achteren de eerder genoemde woon-eetkamer. Daarin stond ook een vaste trap naar de slaapzolder, waar weer een kamertje achter lag.

Van de deur naar dat kamertje had mijn vader een soort ondiepe kast gemaakt die het kleine kamertje verborg. Daar werden ook ten behoeve van de Hannekes aardappelen bewaard. Tegen de verder naar achteren gelegen woon-eetkamer was aan de linkerkant een houten bouwwerk geplaatst met daarin de achterdeur, een aanrecht, een kolenhok en droogcloset en het fungeerde ook als fietsenberging.

Eveneens had hij een zoldertje getimmerd boven het kolenhok en toilet dat hem schuilruimte bood bij onraad. Dat kwam hem van pas toen de huiszoeking werd gedaan bij de razzia en het heeft goed gefunctioneerd. Hij kon hen wel zien, maar zij hebben hem niet gevonden. Ook liepen ze tevergeefs naar de kelder die via een kast in de mooie kamer te bereiken was en waar water in stond. Daar hadden ze een

luikje gezien dat uit kwam in de kruipruimte onder de houten vloer van de kamers.

En de ring? Als ik hem pas, is hij mij al te groot en daar zal mijn moeder ook meer last dan gemak van gehad hebben. Naar ik aanneem heeft ze hem ook in de oorlog niet gedragen en is daarmee al snel in de knopendoos beland, waar ik hem begin jaren 50 in tegen kwam. Het zou wel eens zo kunnen zijn dat de ring - gelet op het verhaal van mijn moeder en die van mijn vader - op mij meer indruk heeft gemaakt dan op mijn moeder.

Mijn moeder heeft nooit meer een andere trouwring gekregen. Bij mij heeft deze ring een speciaal plaatsje gekregen in een kast voor glaswerk.

In juni jl. hadden wij een vakantie gepland in Duitsland, waarbij we o.a. Kassel, Naumburg en Berlijn wilden bezoeken. Kort hiervoor werd ik weer geconfronteerd met dit artikeltje dat in een wat beknoptere vorm al eens is geplaatst in "De Stamboom", uitgave van de Genealogische Vereniging te Sliedrecht, jrg. 21 No. 1 van maart 2019. Omdat de autobaan

42 richting Kassel op nog geen 250 meter de Ebelstrasse passeert, besloten we om hier een stop in te lassen en eens een kijkje te nemen in deze straat, nog steeds ingeklemd tussen de Emscher en Rhein-Herne-Kanal. In de Ebelstrasse staat nog een redelijk aantal woningen van voor de oorlog. Wie goed kijkt ziet op sommige huizen nog het zwart van de kolen- en staalindustrie zitten. Deze industrie van voor en tijdens de oorlog en mijnbouw aan de zuidkant van het kanaal zijn er compleet verdwenen, maar is vervangen door een reusachtig bedrijventerrein.

Momenteel wordt er alles aan gedaan om het karakter van de wijk weer te vergroenen. Een voormalig beekje dat door de wijk liep - maar gecombineerd was met het riool - heeft zijn bedding weer herkreten. In de voormalige rioolwaterzuivering die geen dienst meer deed in het nieuwe stelsel kun je nu koffie

drinken in een restaurantje dat gerund wordt door minder begaafden en waar je als fietser voor een redelijk bedrag kunt overnachten. Een vriendelijke jongeman met wie we een praatje maakten - en die zelf ook nieuwsgierig werd naar het verleden van zijn huidige woonwijk - bracht ons naar de oudste bewoner, een winkelier die

zijn voormalige supermarkt had omgebouwd tot seniorenwoning. Hij wist wel de locatie van de schuilkelder en de familienamen die we noemden waren hem bekend. Voor we er erg in hadden, zaten we in oude fotoboeken te kijken. Helaas alleen van na de oorlog, die de oude baas ook alleen maar als kleuter had meegemaakt. Maar we hebben wel weer een e-mailadres van een Historische Vereniging in Bottrop en als we daar nog eens de tijd voor hebben, gaan we daar contact mee opnemen om meer te weten te komen over de plaats waar mijn vader gedwongen te werk werd gesteld.

Jan Mouthaan, september 2023

Asperen aan het einde van de 80-jarige oorlog (1568-1648)

Soms zou je willen dat je in een machine kon stappen om een dag terug in de tijd te gaan. Bijvoorbeeld naar Asperen aan het einde van de 80-jarige oorlog. Hoe zag het dorp er uit, hoe leefden de bewoners? Een tijdmachine bestaat niet, maar gelukkig zijn er wel bronnen die ons meer kunnen vertellen over het verleden. Zo is er de Hollandse Genealogische Databank (HoGenDa) van de vereniging Ons Voorgeslacht die een groot aantal documenten uit het rivierenland uitgeplozen en uitgeschreven heeft. Onder andere zijn er uittreksels gemaakt van de Schepenakten van Asperen tussen 1644-1654 (door B. de Keijzer), de periode waarin een einde kwam aan de 80-jarige oorlog. Daarmee krijgen we een beetje inzicht in het leven in die tijd in Asperen. Daarover verderop meer.

Hoe zag Nederland, of beter gezegd: hoe zagen de gewesten er in die tijd uit? Een jaar voor het einde van de 80-jarige oorlog overleed op 14 maart 1647 stadhouder Frederik Hendrik, zoon van Willem van Oranje en Louise de Coligny. Hij werd opgevolgd door zijn zoon stadhouder Willem II, die al in november 1650 op 24-jarige leeftijd overleed ten gevolge van de pokken. Zijn weduwe Maria Stuart zou acht dagen erna bevallen van hun zoon en erfgenaam, de latere stadhouder Willem III. Zijn vader, Willem II dus, had in de paar jaar dat hij aan het bewind was, niet veel goeds gedaan. Met zijn overlijden zag een aantal regenten dan ook de kans schoon om zich van de Oranjes te ontdoen en ontstond het Eerste Stadhoudersloze Tijdperk dat de naam de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden kreeg. De jaren tussen 1644 en 1655 waren bepaald turbulent te noemen. Wat merkte Asperen daarvan?

Asperen was rond 1650 een zgn. boerenstad, dat wil zeggen een ommuurde stad die bijna in zijn geheel door boeren werd bewoond. Een kaart van Asperen in 1645 laat een groot aantal hooibergen en boomgaarden zien. Ook valt op dat het stratenpatroon voor een groot deel overeenkomt met dat van nu. De schepenakten geven inzicht in straatnamen en namen van bewoners uit die tijd. De volgende straten kwamen we al tegen: de Molenstraat, Achterstraat, Voorstraat, Graswal, Broeksteeg, Vissersdijk, Minstraat en de Eng.

Huisnummers waren er nog niet, daarom was het nodig om nadere plaatsaanduidingen te benoemen. Vaak noemde men de burens (belend aan...). Daarnaast hadden veel boerderijen, huizen of stukken grond een naam. Zo worden in de schepenakten van Asperen genoemd: den Goutput, de Gellicumse Poort, den Schiltkamp, het Gasthuis, Heynen Hoeff, de Vierdeels, Saelers Hoeff, 's Gravenhoeff, Overste Nieulant, Cleyne en Groot Hooghland, den Pypencamp, den Coertcamp, de Knyve, Het Weertien, de Asperselaen, de Gracht Hoeff, de Rooscamp, de Slaep campen, Damis camp, Jeuckens Hoeff, de Cruyt Hoeff, Willem Otten Hoeff, de Brant Campen, Liefmans Hoeff, de Bilthoeff, het Hof van Loon en de Coenenhoeff.

Als oppervlaktemaat gebruikte men in die tijd een 'morgen' en 'hont'. Een (Rijnlandse) morgen was 8516 m². Met een morgen werd een gebied aangeduid dat in een ochtend kon worden geploegd door een man met een span ossen. Er gaan 6 hont in een morgen.

De schepenakten geven ook een inkijkje in de beroepen uit die tijd. We noemden de boeren al.

Anders dan in onze tijd was er in de 17e eeuw meer dan één burgemeester in een stad of dorp. Een stad als Amsterdam had er minstens vier, kleine plaatsen zoals Asperen konden het af met twee burgemeesters. Ze werden steeds voor een jaar benoemd en dat gold ook voor de andere openbare ambten zoals Asperen die in 1645 kende: schepen, schout, drossaard, secretaris, dijkheemraad, gasthuismeester, gemeentebode, waarsman (een man die het vee in de uiterwaarden bewaakte) en kerkmeester.

Eeuwenlang was voor Asperen de paardenhandel belangrijk. Er is een tijd geweest dat er vier paardenmarkten per jaar waren. De paardenmarkt in oktober was een van de grootste van het land. Het waren voornamelijk de grote boeren die een paardenfokkerij hadden. Dit vanwege de investeringen die er nodig waren om paarden te fokken. Het standbeeld 'Jongen met paard' herinnert ons nog aan de geschiedenis die Asperen heeft met paarden.

Beroepen gingen vaak over van vader op zoon. Of op meerdere zonen, zoals bij de broers Arien, Ghijsbert en Cornelis, allen schoenmaker van beroep. Ghijsbert in Asperen (en Cornelis waarschijnlijk ook, maar hij was in 1645 al overleden) en Arien in Heukelum. En verder woonden en werkten in Asperen halverwege de 17e eeuw onder andere:

Andries Ryshoeck	chirurgijn
François van Zyll	rentmeester van de Baronie van Asperen
Cryn Aelbertsz.	rentmeester van de Heren van Asperen
Willem Goossens	conducteur van de legerwagens
Cornelis Beeck	koopman van wijnen
Jan Schankmullerius	schoolmeester
Peterus Backerus	predikant
Aelbert Teunisz.	smid
Herman Dierxs.	kleermaker
Claes Verloop	timmerman
Jan Joosten	stoeldraaier
Anthonis Jacobsz.	kooiman (had een eendenkooi)

In onze tijd zijn er veel samengestelde gezinnen en dat was een kleine vier eeuwen geleden niet anders. Oorzaak was toen de veel grotere sterfte onder nog jonge mannen en vrouwen. De hygiëne was slecht en voor veel ziekten was er nog geen behandeling. Vaak bleef een weduwe of weduwnaar met jonge kinderen achter. Om praktische redenen, zoals inkomen en zorg voor de kinderen, werd snel hertrouwd. In schepenaktes en andere officiële documenten worden kinderen uit een eerder huwelijk 'voorkinderen' genoemd en kinderen uit het nieuwe huwelijk 'nakinderen'. Alvorens er opnieuw werd getrouwd, legde men officieel vast aan wie de erfenis van de overleden persoon ten goede kwam. Een naast familielid van de overledene (vaak een broer of vader), trad als voogd op voor de achtergebleven weduwe of kinderen. In de schepenakten van Asperen komen we een groot aantal beschrijvingen van 'magenscheid (verdeling)' tegen. Vaak gaat het om stukken land of geld, maar er is ook een akte waarin Neelke Wouters 'haeren paersen rock' aan haar dochter nalaat.

Wanneer een man of vrouw hertrouwde zonder de voorkinderen hun erfenis al toe te kennen, werd er uitgesproken dat er nog geen vertichting (afstand doen) was gedaan. Zo vond de vertichting van Yken

Goosendr. aan haar vijf dochters uit haar eerste huwelijk pas plaats op haar sterfbed in september 1644. Haar tweede echtgenoot, burgemeester Willem Sandersen, beloofde het testament na te komen.

Andersom gebeurde het dat wanneer een man en vrouw trouwden, er al afspraken gemaakt werden over wie er zou erven wanneer er geen kinderen uit het huwelijk geboren zouden worden. Ook in die tijd werden nalatenschappen al geregeld.

Dat waren andere tijden, nu een stuk van Peter de Jong, bekende historische publicist uit Spijk.

De Heerlijkheid Asperen, van begin tot heden

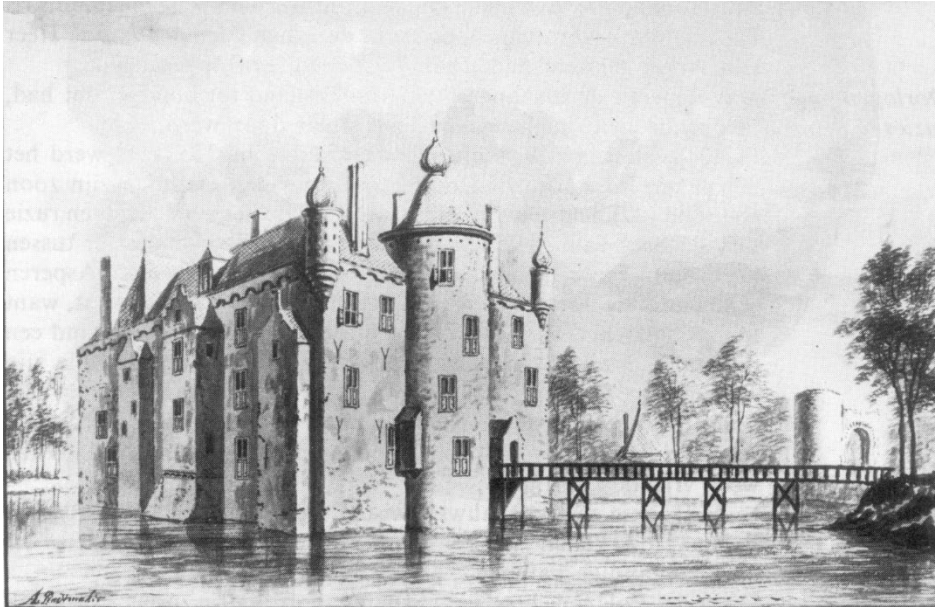
Asperen wordt voor het eerst vermeld in 893 in een goederenregister van het tussen Aken en Trier gelegen klooster Prüm. Dit klooster werd gesticht in 752 en bestaat nog steeds. In een aantal oorkonden van het Sticht Utrecht komen we tussen 1026 en 1133 Gerung of Gerungus van Asperen tegen. Gezien het tijdperk van meer dan een eeuw moet er sprake zijn van tenminste twee personen met die naam. Niet onmogelijk is dat zij als leenman van de bisschop van Utrecht heer van Asperen waren. De vrije en hoge heerlijkheid Asperen werd later door de graaf van Holland in leen gegeven. Volgens het leenrepertorium, dat begint in 1314, bestond de heerlijkheid uit het hoge en lage gerecht, het veer, de visserij in de Linge, enkele tienden, 32 morgen land en het huis Wadenborg. Het aantal achterlenen was omvangrijk. Rond 1500 gaf Asperen ongeveer 240 morgen land in leen, waarvan 140 morgen in Asperen zelf. Ook de gerechten van Enspijk en Hellouw waren achterlenen van Asperen. Stad en platteland vormden samen de baronie Asperen. De toevoeging baronie is ontstaan na 1544 toen de heer van Asperen tot baron werd verheven. Sinds 1986 is Asperen onderdeel van Gemeente Lingewaal en (tot veler leedwezen) sinds 2019 onderdeel van de Gemeente West Betuwe

Kerk van Asperen, tweede helft vijftiende eeuw, waarschijnlijk vervanging van een in 1463 afgebrande kerk. In 1896, met uitzondering van de toren, grotendeels afgebrand en daarna weer herbouwd. (van Groningen (1989), p. 67; Kouwenhoven, p. 22, 161)

De kastelen

Asperen had twee kastelen, Wadenborg, ook wel Waddestein, Wadestein of Wayenstein genoemd, in het noordwesten en Lingestein, een versterkt huis aan de Gellicumse poort, in het zuiden. Wadenborg was er al voor 1300. De Fransen lieten dit kasteel in 1672 in de lucht vliegen; er bleef slechts een ruïne van de voorburcht over, die in het begin van de twintigste eeuw is opgeruimd. Dicht bij de plaats van het oude kasteel werd in het midden van de negentiende eeuw een landhuis gebouwd dat in 1893 door een nieuw huis werd vervangen. Dit kwam in 1951 in gebruik als gemeentehuis van Asperen en vormt nu een deel van het gemeentehuis van Lingewaal. Lingestein wordt voor het eerst vermeld in een akte van 1329. Met het in de vijftiende eeuw vermelde Bolwerk of Gehufte werd waarschijnlijk ook Lingestein bedoeld. Mogelijk is het na de tweede verjaging (1460 was de eerste maal) van haar laatste bewoner en eigenaar (familie) Pieck na de val van Asperen in 1517 en herstel van het gezag van de Graaf van Holland later in dat jaar gesloopt.

Kasteel Asperen, door Abraham Rademaker naar Jacobus Schijnvoet naar Abraham Roghman (omstreeks 1650), verwoest in 1672. (Kloek)

Het in 1893 nabij door de heer Suter gebouwde herenhuis was vanaf 1952 het gemeentehuis van Asperen en van 1982, tot 2019 het gemeentehuis van de Gemeente Lingewaal.

Heren en vrouwen

Gerung I van Asperen

c1060

Vermeld als getuige van 1044 tot 1086. Zou heer van Asperen geweest kunnen zijn.

Gerung II van Asperen

c1130

Vermoedelijk een kleinzoon. Vermeld als getuige in 1134 en 1139. Zou heer van Asperen geweest kunnen zijn. Er is wel gesuggereerd dat de naam Gorinchem is terug te voeren op Gerung van Asperen, die dan wellicht als ontginner en stichter van Gorinchem moet worden gezien.

Herbaren I van der Leede

c1140

Vermeld in 1143, wordt door De Keijzer gezien als opvolger van Gerung van Asperen. Dit is niet onwaarschijnlijk daar zijn zoons later een kasteel in Asperen blijken te bezitten. Zie verder Leerdam.

Floris en Folpert van der Leede

c1200

Zonen, ridders. In 1206 is sprake van hun kasteel in Asperen, dat in dat jaar door graaf Willem I van Holland bezet en vernietigd werd. In 1207 worden beiden nog een keer vermeld als getuigen en Folpert nog een keer in 1214. Andere bezittingen: Floris en/of Folpert hadden waarschijnlijk ook bezittingen in Heukelum en Leerdam en waren wellicht ook heer van deze plaatsen. Zie verder Leerdam. Bijzonderheden: Aan een slot is meestal een rechtsgebied verbonden, zodat de Van der Leedes waarschijnlijk heer van Asperen waren. Hier doet zich echter een probleem voor. Zoals nog zal blijken, werd het gehele of gedeeltelijke gerecht van Asperen namelijk door de heer van Buren in leen gehouden van de heren van Cuijk. Dit kan betekenen dat de Van der Leedes geen of slechts voor een deel heer van Asperen waren.⁵

Herbaren II van der Leede (-i/v1253)

-1253

Waarschijnlijk een zoon van Floris, ridder. Over hem is niets bekend als heer van Asperen, maar omdat zijn vader en zijn zoon het ook waren, of er althans bezittingen hadden, was hij waarschijnlijk ook heer van of eigenaar van onroerend goed in Asperen. Andere heerlijkheden: Heer van Arkel, wellicht ook van Gorinchem en waarschijnlijk ook van Heukelum. Zie verder Gorinchem.

Heren van Buren

Uit verschillende bronnen blijkt dat de heren van Buren de heerlijkheid Asperen in leen hadden van de heren van Cuijk, die veel bezittingen in het Lingegebied hadden. Welke heren dit zijn geweest, en over welke periode ze heer waren, is niet bekend, maar, zoals nog zal blijken, in ieder geval tot 1299. Wellicht moet daarom de in 1227 genoemde ridder Alard van Buren tot de heren van Asperen worden gerekend. De laatste heer uit dat geslacht was waarschijnlijk Otto van Buren. Omdat, zoals is gebleken, ook de Van der Leedes een rol in Asperen speelden, waren de heren van Buren waarschijnlijk slechts heer van een deel van Asperen. Een andere, minder waarschijnlijke, mogelijkheid is dat het gerecht van de heer van Buren was en dat de Van der Leedes er alleen een slot hadden. Zie voor de heren van Cuijk verder onder Gorinchem bij de behandeling van de Van Bentheims.

Otto I van Asperen en Heukelum

c1280

Zoon van Herbaren II van der Leede, ridder, vermeld van 1254-1299, broer van Jan I van Arkel, heer van Gorinchem. De eerste heer van wie vaststaat dat hij heer van Asperen was. Belening: Droeg in 1299 zijn kasteel Wadenborg op aan de graaf van Holland. Uit de desbetreffende oorkonde blijkt dat het gerecht van Asperen, of van een deel daarvan, toen door de heer van Buren van de heer van Cuijk in leen werd gehouden. Dit komt overeen met het leenrepertorium van het *gerecht in Asperen naast het huis Wadenburg*, waaruit blijkt dat Otto van Heukelum in 1299 graaf Jan I verzocht om de heer van Buren, *die houdt van Cuyck*, niet toe te staan een huis in diens gerecht te bouwen, *omdat de voorouders van de heer van Cuyck voorouders van de graaf hebben vermoord*. Hier wordt bedoeld op de in 1133 door de gebroeders Van Cuijk gepleegde moord op Floris de Zwarte, een broer van graaf Dirk VI van Holland. Hoewel de Van Cuijks hierdoor veel goederen in Holland verbeurden, was Asperen of een deel daarvan kennelijk nog in hun bezit gebleven, waarschijnlijk omdat het als Gelders werd beschouwd. Andere heerlijkheden: Ook heer van Heukelum, veelal dan ook Otto van Heukelum genoemd, waarschijnlijk omdat hij eerder heer van Heukelum was dan van Asperen. Ook de naam Otto van Arkel komt voor. Bijzonderheden: In 1290 werd Otto I in Den Haag door Floris V tot ridder geslagen, tezamen met onder meer Jan II van Arkel en Dirk II van Brederode. Otto's zonen Jan, Otto, Arend en Herbaren werden respectievelijk heer van Heukelum, van Asperen, van Leijenburg en van Acquoy.

Otto II van Asperen (-1344)**-1344**

Zoon, ridder, vermeld van 1298 tot 1344. Belening: In 1314 onder de naam Otto van Heukelum, heer van Asperen, knaap, *bij opdracht zoals hij het gerecht al uitoefende*. Hij was dus al voor 1314 heer van Asperen. Heukelum was naar zijn broer Jan gegaan. Na 1318 ging hij zich Otto van Asperen noemen. Dat Asperen, zoals onder Otto I is behandeld, uit twee delen bestond, wordt bevestigd door de belening van Otto II, in de akte Otto van Heukelum genoemd, in 1306 met het halve gerecht van Asperen. Dit was toen een leen van Zoelen, waarvan Walraven van Bentheim heer was. Zoals onder Gorinchem is betoogd, hadden de Van Bentheims veel goederen van de heren van Cuijk overgenomen. Uit een en ander volgt dat Asperen vanaf 1306 als één geheel onder Otto II moet worden beschouwd. Waarschijnlijk veranderde Asperen toen ook van een leen van de bisschop in een leen van Holland. De belening van 1314 door de graaf van Holland werd ook nog bevestigd door de bisschop van Utrecht. Dat Asperen niet bij Holland hoorde, blijkt ook uit de leenakte: ... *alsoo ons Ott van Hoeckelom heere van Asperen, opgedragen heeft syn vrey hoegh heerlicheyt van Asperen, gelegen buyten onse palen van Hollandt*. In 1329 droeg Otto het *steenhuys in de Linge aan de oostkant van Asperen*, het huis Lingestein, dat hij gekocht had van de heren van Arkel, op aan de graaf van Holland. In 1333 gaf Otto het huis in achterleen aan zijn bastaardzoon Pieter van Lingenstein. Andere heerlijkheden: In 1326 beleend met Vuren, evenals met de visserij op de Waal bij Vuren. Kocht de heerlijkheden Hagestein en Goye van Willem van Duivenvoorde en werd er in 1335 mee beleend. Maar ook Hubert van Culemborg maakte hier aanspraak op, althans er was onenigheid over het gebied. In 1338 werd de ruzie bijgelegd door tussenkomst van Jan IV van Arkel. Otto behield Hagestein en Everdingen, evenals Tull en 't Waal met het versterkte huis Grijpenstein, dat naar Otto's bastaardzoon Pieter van Lingenstein, of Pieter van Grijpenstein, ging. Later was er onenigheid over het bezit van sommige rechten in Hagestein tussen Otto en Jan IV van Arkel en in 1342 bepaalde de graaf dat enige rechten werden toegewezen aan Van Arkel, maar Van Asperen bleef heer van Hagestein. Andere bezittingen: In 1316 beleend met een zesde van de visserij in Acquoy en negen morgen land in Dalem. Kocht in 1322 zestien morgen land in Asperen van Walraven van Bentheim. Huwelijk: Zijn eerste echtgenote was waarschijnlijk N.N. van Buren, een dochter van Alard van Buren. Als zijn tweede vrouw wordt Margaretha de Cock van Batenburg genoemd. Beide huwelijken staan evenwel ter discussie. Zie ook onder Vuren.

De in 1883 gebouwde boerderij Grijpenstein in Tull en 't Waal op de plek van het vroegere versterkte huis.

Otto III van Asperen (- 1346)**1344-1346**

Zoon, ridder, vermeld van 1316 tot 1345, gesneuveld in de slag van Vottem bij Luik, waarin opstandige Luikenaars hun bisschop versloegen. Andere heerlijkheden: Heer van Hagestein; in 1344 beleend met het gerecht van Tull en 't Waal. Huwelijk: I/v 1316 **Aleid van Avesnes**, een natuurlijke dochter van de bisschop van Utrecht, in 1316 genoemd als zijn vrouw en in 1346 als zijn weduwe. Andere bezittingen: In 1333, als zoon van de heer van Asperen, beleend met vier akkers in Mijdrecht.

Aleid van Asperen (-1365)**1346-1365**

Dochter, jonkvrouw. Belening: In 1346 werd haar man en in 1347 werd zijzelf met Asperen beleend. Gijsbrecht van Ammers werd door de graaf aangesteld als bewaarder en behoeder van de vrouwe van Asperen *op den huyse tot Asperen*. De reden hiervan is onduidelijk, temeer daar zij al getrouwd was. Andere heerlijkheden: Ze erfde ook Hagestein; in 1346 werd haar man ermee beleend. In 1359 werd Hagestein verkocht aan Jan IV van Arkel, die er na de Zoen van Delft mee werd beleend. Huwelijk: Tr.(1) I/v 1346 **Robrecht van Arkel** (c1317-1347), ridder, zoon van Jan III van Arkel, de heer van Gorinchem, ov. Walef (B), begr. Utrecht. Heerlijkheden: Heer van den Berge, het latere Bergambacht. Hij was daar zijn broer Jan in 1342 opgevolgd toen die bisschop van Utrecht werd. Functies: Zijn broer zorgde ook voor een leuk baantje in het bisdom. Hij werd er maarschalk, wat betekende dat hij hoofd was van het militair bestuur van het Sticht. Bezittingen: In 1342 door zijn broer beleend met goederen en tienden van Renswoude. Bijzonderheden: Sneuvelde bij Walef in de buurt van Luik in een gevecht van Gelre tegen de bisschop van Luik. Huwelijk: Tr.(2) 1348/1349 **Walraven van Valkenburg** (1324 / 1328-1378), ridder, zoon van Jan die, naast heer van Valkenburg, onder meer heer van Acquoy was. Walraven hertrouwde vlak voor zijn dood met Johanna van Chatillon. Heerlijkheden: Born, Sittard, Susteren, Uden, Herpen, een heerlijkheid bij Grave die hij in 1328 erfde van zijn moeder Maria van Cuijk, en Dieden dat hij kocht in 1373. Hij liet slot Ravestein - stein van (Wal)raven - bouwen en stichtte ook de gelijknamige stad aan de Maas. Slot Ravestein is in 1818 afgebroken. Functies: Drost van Montfort en landvoogd van de Veluwe. Bijzonderheden: Na overlijden van zijn vader in 1356 ontstond strijd om Valkenburg en Monschau. Er waren ook andere pretendentes dan Walraven en in 1365 moest hij de strijd opgeven. In 1355 begon hij tol te heffen aan de Maas. Hij oefende het muntrecht uit in Born, Sittard, Herpen en Asperen.

Ruïne van kasteel Born, afgebrand in 1930.

Honderd jaar Hermeta in Asperen

Op 1 juli 2024 vierde Hermeta haar 100-jarige bestaan in onze stad Asperen wat gevierd is met de publicatie van een boekje en bezoekmogelijkheden in de fabriek op ons industrieterrein. Wat veel van de oudere Aspernaren zeker nog zullen weten is dat Hermeta ooit begonnen is aan de Voorstraat te Asperen.

In 1924 richtte de Duitse Kurt Thamer in Rotterdam een metaalverwerkingsbedrijf op dat zich voornamelijk richtte op bouwbeslag en beslag voor doodskisten. Thamer was een ervaren metaalbewerker en slijper. Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak, kreeg het bedrijf het zwaar te verduren en kwam de samenwerking met de familie Herrewijn tot stand.

Tegen het einde van 1946 moest er een ruimte worden gevonden om messing te kunnen gieten. Een geschikte locatie werd gevonden in een van de door Garage Kleyn ondertussen afgedankte panden aan de Voorstraat in Asperen, waar later ook de gieterij, slijperij en nikkelafdeling naartoe werden gebracht. In 1950 werden de bankwerkerij en stempelmakerij ook naar Asperen overgebracht.

In 1951 keerde Kurt Thamer terug in de onderneming en was de actieve bedrijfsvoering in handen van Kurt Thamer en Eli Herrewijn. De fabriek kreeg de naam 'Hermeta metaalwarenfabriek N.V.' en het logo met de Franse lelie werd geïntroduceerd.

Met deze foto herkennen we duidelijker waar Hermeta in 1946 begonnen is: aan de Voorstraat 12, waarna de naastgelegen boerderij in 1961 is gesloopt en vervangen door een fabriekspand tot aan de Boerenwal, zie hieronder de huidige situatie.

Hier is de situatie in 1930.

In 1948 verhuisde Hermeta van Rotterdam naar de Voorstraat in Asperen. Men had namelijk een advertentie gezien dat de firma Kleyn bedrijfsruimte te huur had. Later is het pand aan de Voorstraat gekocht. In 1961 is dit pand uitgebreid met kantoor en fabrieksruimte. Maar het is maar zéér kort gebruikt door Hermeta.

In 1963 besloot de gemeente een industrieterrein aan te gaan leggen zodat bestaande bedrijven zich konden verplaatsen uit de oude kern. Er werd gekozen voor het terrein van de oude steenoven van voor 1940. Het industrieterrein kreeg hierom de naam 'De Oven'.

De krant van zaterdag 8 mei 1965 meldt: Maandagmiddag jl. werd voor de N.V. Hermeta metaalwarenfabriek te Asperen door burgemeester J. van Meeuwen de eerste paal voor een nieuw te bouwen fabriek op het industrieterrein 'De Oven' geslagen.

Met garage gebouwd in 1937

Voor dit zo belangrijke gebeuren was een groot aantal genodigden aanwezig, waaronder het college van Burgemeester en Wethouders van Asperen, mevr. Van Meeuwen, directie en aandeelhouders van de N.V. Hermeta met hun dames, de aannemers, bouwbedrijf van Ballegooij uit Beesd en het personeel van de fabriek. In 1967 werd het moderne kantoor en de ruimte productiehal in gebruik genomen.

Onder muzikale begeleiding van de plaatselijke muziekvereniging Ad Astra liepen alle medewerkers van de Voorstraat naar het nieuwe pand op industrieterrein 'De Oven'.

In memoriam

Roel Zondag Ome Keesje

Op zaterdag 14 september 2024 is ons ontvallen ons Erelid Roel Zondag, bekend in Asperen en omgeving als Ome Keesje. Verhalenverteller, schrijver en ankerpaal van onze vereniging. Onze bijeenkomsten zullen nooit meer dezelfde zijn zonder hem.

Inhoudsopgave

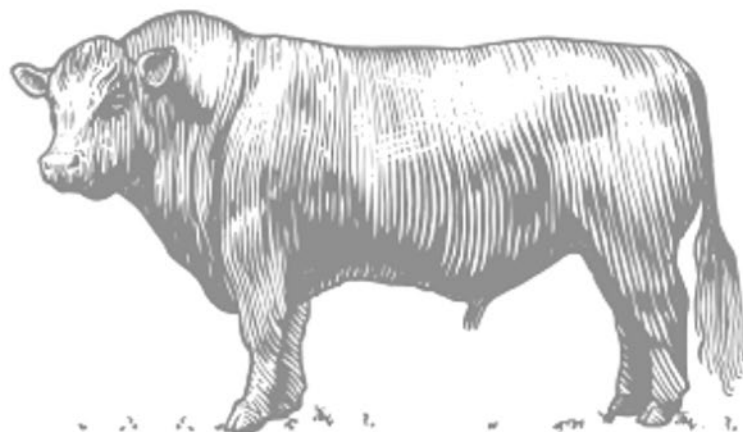
Blz. 2	Van de Voorzitter	Theo Witjes
Blz. 3	Bestuurlijk Nieuws	Penningmeester & Secretaris
Blz. 6	Houd je dapper	Elsbeth de Jong-Verweij
Blz. 8	Herinneringen (mei 2024, deel 2)	Redactie
Blz. 15	De trouwring van mijn moeder	Jan Mouthaan
Blz. 19	Asperen (1568-1648)	Elsbeth de Jong-Verweij
Blz. 21	De Heerlijkheid Asperen	Peter de Jong
Blz. 26	Honderd jaar Hermeta in Asperen	Redactie
Blz. 28	In Memoriam: Roel Zondag	Bestuur Oud Asperen
Blz. 29	Inhoudsopgave	Redactie

De ‘Asperensche Courant’ is voor en door de leden. De redactie stelt bijdragen van de leden dan ook ten eerste op prijs. U kunt ideeën, voorstellen of complete artikelen aan ons zenden (Voorstraat 78 te Asperen) of mailen naar courant@oud-Asperen.nl.

Een uiterlijke inleverdatum voor een volgende uitgave in mei 2025 is

25 april 2025

De Redactie, september 2024

KALDENBERG

SLAGERIJEN

www.slagerijen-kaldenberg.nl

DORPSHUIS ASPEREN

Het bruisend hart van en voor de inwoners van **Asperen**!

ONS **DORPSHUIS** VERVULT EEN BELANGRIJKE ROL IN ASPEREN

Wekelijks maken diverse verenigingen gebruik van de faciliteiten van ons dorps huis. Ook kunt u bij ons terecht voor de huur van ruimte voor bijvoorbeeld een bruiloft, verjaardag, familiefeest, receptie of voorstelling.

Dorpshuis Asperen is het oudste dorps huis van Nederland; het bestaat al meer dan 125 jaar. Het **Oranje Fonds** heeft ons Dorpshuis uitgeroepen tot Toplocatie van de Regio. In 2018 is het dorps huis flink verbouwd, waardoor het nu weer helemaal modern, fris en up-to-date is. U bent van harte welkom in Dorpshuis Asperen!